

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΥ

**«ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ
ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΗ ΝΕΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ»**

Ομάδα Εκπόνησης Εγχειριδίου του Εκπαιδευόμενου

Αλέξης Κόκκος, Καθηγητής Εκπαίδευσης Ενηλίκων του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου και διδάσκων στο Πανεπιστήμιο Αθηνών στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Εκπαίδευση Ενηλίκων – Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση».

Γεώργιος Κουλαουζίδης, Phd Εκπαίδευση Ενηλίκων.

Δημήτριος Πατρώνας, Mba Εκπαίδευση Ενηλίκων.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ

- 1.1 Το πρόγραμμα επιμόρφωσης των αιρετών – χαρακτηριστικά του πληθυσμού στόχου
- 1.2 Χαρακτηριστικά του πληθυσμού στόχου
- 1.3 Χαρακτηριστικά ενηλίκων εκπαιδευομένων
- 1.4 Θεωρίες μάθησης ενηλίκων
- 1.5 Προϋποθέσεις αποτελεσματικής μάθησης

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

A. ΜΕΘΟΔΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

- 1.1 Προσδιορισμός των διδακτικών στόχων
- 1.2 Προσδιορισμός του περιεχομένου
- 1.3 Προσδιορισμός των εκπαιδευτικών τεχνικών και των εκπαιδευτικών μέσων

B. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ

1. Εισήγηση
2. Συζήτηση

Γ. ΧΡΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΔΟΜΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ»

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το εγχειρίδιο αυτό έχει ως στόχο να διευκολύνει τη συμμετοχή σας στο πρόγραμμα επιμόρφωσης των επιμορφωτών που θα αναλάβουν την επιμόρφωση των αιρετών συμβούλων που αναδείχθηκαν από τις τελευταίες δημοτικές και περιφερειακές εκλογές.

Όπως γνωρίζετε το πρόγραμμα της επιμόρφωσης στο οποίο συμμετέχετε έχει διάρκεια 20 ωρών και πραγματοποιείται σε τρεις συναντήσεις (Παρασκευή – Σάββατο - Κυριακή).

Σκοπός του προγράμματος είναι να σας εξοικειώσει με μερικά από τα βασικά στοιχεία της θεωρίας και της πρακτικής του επιστημονικού πεδίου της εκπαίδευσης ενηλίκων, έτσι ώστε να μπορέσετε με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα να ανταποκριθείτε στις απαιτήσεις του ρόλου σας στο πλαίσιο της επιμόρφωσης των αιρετών συμβούλων.

Ειδικότερα, ο στόχος του προγράμματος είναι να σας δώσει τη δυνατότητα να αποκτήσετε ένα βασικό σώμα γνώσεων για ζητήματα, όπως τα χαρακτηριστικά των ενηλίκων εκπαιδευόμενων (ιδιαίτερα του πληθυσμού στόχου στον οποίο θα απευθυνθείτε), οι θεμελιώδεις θεωρητικές απόψεις και προσεγγίσεις για τη μαθησιακή διεργασία των ενηλίκων και οι μέθοδοι (τεχνικές) διδασκαλίας που εφαρμόζονται σε ομάδες ενηλίκων με τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού στόχου μας.

Ένας δεύτερος εξίσου σημαντικός στόχος του προγράμματος είναι να αποκτήσετε τις βασικές δεξιότητες που απαιτούνται για να είστε σε θέση να εφαρμόσετε τεχνικές διδασκαλίας ενηλίκων. Τέλος, στόχος μας είναι και η γενικότερη ευαισθητοποίησή σας σε ζητήματα που αφορούν στην αναγκαιότητα αλλά και στην κοινωνική κρισιμότητα και αξία της δια βίου εκπαίδευσης, έτσι ώστε και σεις με τη σειρά σας να ενεργοποιήσετε προς αυτή την κατεύθυνση τη στάση και τη συμπεριφορά των δικών σας εκπαιδευόμενων.

Το εγχειρίδιο του εκπαιδευόμενου χωρίζεται σε τρία (3) μέρη. Το **πρώτο μέρος** αφορά στην περίοδο προετοιμασίας σας πριν τη συμμετοχή σας στο τριήμερο σεμινάριο. Το μέρος αυτό είναι ουσιαστικά ένας οδηγός μελέτης, που στόχο έχει να σας βοηθήσει να οργανώσετε την μελέτη μερικών βασικών εννοιών για την εκπαίδευση των ενηλίκων έτσι ώστε να υπάρχει ένα υπόβαθρο γνώσεων επάνω στο οποίο κατά τη διάρκεια του

σεμιναρίου θα εξειδικεύσουμε τα θεωρητικά ζητήματα του πεδίου. Στο μέρος αυτό περιλαμβάνονται και μια σειρά από δραστηριότητες-ασκήσεις με τις οποίες κατά τη γνώμη μας θα πρέπει να ασχοληθείτε στο σύνολό τους. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορέσετε να αυτοαξιολογήσετε τις υπάρχουσες γνώσεις σας, αλλά και να αναπτύξετε νέους προβληματισμούς και ιδέες τις οποίες θα συζητήσουμε κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου.

Στο **δεύτερο μέρος** παρουσιάζονται: α) Η μέθοδος σχεδιασμού μιας διδακτικής ενότητας δύο ωρών. β) Οι εκπαιδευτικές τεχνικές που θα χρησιμοποιηθούν στη διάρκεια των σεμιναρίων προς τους αιρετούς Συμβούλους: η εισήγηση και η συζήτηση. γ) Τα βασικά εκπαιδευτικά μέσα που σχετίζονται με τις τρεις αυτές εκπαιδευτικές τεχνικές.

Το **τρίτο μέρος** του εγχειριδίου αφορά στο τριήμερο σεμινάριο των 20 ωρών που θα παρακολουθήσετε. Στο μέρος αυτό σας παρουσιάζουμε το αναλυτικό ωρολόγιο πρόγραμμα που θα ακολουθήσουμε, καθώς και τις δραστηριότητες που προγραμματίζουμε για κάθε ημέρα. Τέλος στο **τέταρτο μέρος** του εγχειριδίου παρουσιάζουμε την δραστηριότητα-εργασία σχεδιασμού διδακτικής ενότητας την οποία θα πρέπει να εκπονήσετε μετά το τέλος του σεμιναρίου, καθώς και ένα παράδειγμα για τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να υλοποιηθεί.

Σύμφωνα με τον σχεδιασμό του προγράμματος, η επιτυχής συμμετοχή σας προϋποθέτει τη φυσική παρουσία και την ενεργό συμμετοχή σας στο τριήμερο σεμινάριο επιμόρφωσης, καθώς και την επιτυχή σας αξιολόγηση στην εργασία την οποία θα αποστείλετε στον εκπαιδευτή σας το αργότερο εντός δέκα ημερών μετά τη λήξη του σεμιναρίου. Σας ενημερώνουμε ότι ο εκπαιδευτής σας θα βρίσκεται στη διάθεσή σας σε όλη τη διάρκεια του προγράμματος (π.χ. μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή ακόμη και τηλεφωνικά κατόπιν συνεννόησης) για να υποστηρίξει την προσπάθειά σας.

Ελπίζουμε ότι η συμμετοχή σας στο πρόγραμμα αυτό θα είναι δημιουργική και εποικοδομητική.

Καλή επιτυχία!

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Το πρώτο μέρος του εγχειριδίου αποτελεί, όπως αναφέραμε και παραπάνω, την προετοιμασία σας για τη συμμετοχή σας στο τριήμερο σεμινάριο επιμόρφωσης. Σας παρακαλούμε να μελετήσετε με προσοχή τα κείμενα που προτείνονται και, επίσης, να εκπονήσετε τις δραστηριότητες που σας προτείνουμε.

1.1 Το πρόγραμμα επιμόρφωσης των αιρετών – χαρακτηριστικά του πληθυσμού στόχου.

Το πρόγραμμα επιμόρφωσης των περιφερειακών και δημοτικών συμβούλων έχει ως σκοπό να ενισχύσει τις γνώσεις και τις δεξιότητες των αιρετών της αυτοδιοίκησης έτσι ώστε να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις της εφαρμογής του νέου νόμου (ν. 3852/2010) για τη διοικητική αναδιάρθρωση της χώρας.

Στόχος του προγράμματος επιμόρφωσης είναι οι αιρετοί των νέων δήμων και των περιφερειών να είναι σε θέση να παράγουν δημόσιες πολιτικές και να αναπτύσσουν τοπικές και υπερτοπικές δράσεις που θα ανταποκρίνονται στις νέες αρμοδιότητες της περιφερειακής και τοπικής αυτοδιοίκησης.

Στο πλαίσιο αυτό θα πραγματοποιηθούν, με ευθύνη της ΕΕΤΑΑ, δεκατρείς (13) επιμορφωτικές ημερίδες οι οποίες απευθύνονται στους 612 περιφερειακούς συμβούλους της χώρας και εξήντα δύο (62) επιμορφωτικές ημερίδες οι οποίες απευθύνονται στους δημοτικούς συμβούλους της χώρας. Το περιεχόμενο των προγραμμάτων επιμόρφωσης καλύπτει θεματικές ενότητες, όπως η λειτουργία των νέων οργάνων και θεσμών, ο αναπτυξιακός ρόλος των Περιφερειών και των Δήμων, οι διαθέσιμοι πόροι και η διαχείρισή τους και οι σχέσεις μεταξύ των επιπέδων διακυβέρνησης. Για τις επιμορφωτικές ημερίδες έχει ετοιμαστεί πρωτότυπο εκπαιδευτικό υλικό και έχουν σχεδιαστεί τα εργαλεία παρακολούθησης και αξιολόγησής τους. Όλες οι ημερίδες θα πραγματοποιηθούν σε χώρους που θα πληρούν προδιαγραφές της εκπαίδευσης ενηλίκων, αλλά και θα έχουν υποδομές προσβασιμότητας, καθώς και τον απαραίτητο υποστηρικτικό τεχνικό και οπτικοακουστικό εξοπλισμό.

1.2 Χαρακτηριστικά του πληθυσμού στόχου.

Μέχρι σήμερα δεν υπάρχει μια λεπτομερής μελέτη που να περιγράφει με επάρκεια τα χαρακτηριστικά των αιρετών μελών των συμβουλίων της αυτοδιοίκησης σε όλη την επικράτεια του ελληνικού κράτους.

Ωστόσο, από κάποιες μελέτες που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο άλλων ευρύτερων ερευνητικών εγχειρημάτων ή προγραμμάτων (π.χ. στο πλαίσιο Ευρωπαϊκών προγραμμάτων, όπως το LIFE, βλ. ΕΚΚΕ, 2007), από τη συνεκτίμηση παρόμοιων μελετών της ΚΕΔΚΕ, όπως η μελέτη για το προφίλ των Δημάρχων (ΚΕΔΚΕ, 2008), αλλά και από την προσωπική μας εμπειρία μπορούμε να ισχυριστούμε ότι οι πληθυσμός των αιρετών έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Η πλειονότητα των μελών των δημοτικών συμβουλίων είναι άντρες, έγγαμοι.
- Οι ηλικίες των περισσοτέρων μελών τοποθετούνται στο διάστημα από 35-65 ετών.
- Η πλειονότητα τους είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή κατέχουν πανεπιστημιακό πτυχίο. Ωστόσο σε αρκετές περιπτώσεις συναντάμε και αποφοίτους υποχρεωτικής εκπαίδευσης και σπανιότερα κατόχους μεταπτυχιακών και διδακτορικών διπλωμάτων.
- Η συμμετοχή σε επιμορφωτικές διαδικασίες σχετικά με την άσκηση των καθηκόντων τους στο πλαίσιο της τοπικής αυτοδιοίκησης δεν αποτελεί ένα συνηθισμένο χαρακτηριστικό των αιρετών συμβούλων.
- Σχεδόν στο σύνολό τους έχουν αναπτυγμένη κοινωνική δραστηριότητα στον τόπο τους μέσω αθλητικών και πολιτιστικών σωματείων, συνεταιρισμών και άλλων οργανώσεων.
- Η επαγγελματική τους ενασχόληση κατανέμεται συνήθως ισομερώς μεταξύ του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα.
- Είναι άνθρωποι εξωστρεφείς με ισχυρή άποψη και γνώμη για τα κοινά.

Πέρα από τα παραπάνω χαρακτηριστικά, εκείνο το οποίο πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά τη διάρκεια των επιμορφωτικών συναντήσεων είναι η ενηλικιότητα των συμμετεχόντων. Το ζήτημα της ενηλικιότητας, δηλαδή ο προσδιορισμός των χαρακτηριστικών των ενηλίκων εκπαιδευόμενων, που διαφοροποιούν τις προδιαγραφές μιας εκπαιδευτικής διεργασίας είναι το πρώτο θέμα που θα μας απασχολήσει στην επόμενη ενότητα του εγχειριδίου.

1.3 Χαρακτηριστικά ενηλίκων εκπαιδευόμενων.

Η ενότητα αυτή έχει ως στόχο να σας βοηθήσει να γνωρίσετε τα χαρακτηριστικά των ενηλίκων ως εκπαιδευομένων που τους διαφοροποιούν από τους ανήλικους εκπαιδευόμενους.

Ένας από τους λόγους που καθιστά δύσκολο τον ορισμό της ενηλικιότητας είναι η μεγάλη ποικιλία ερμηνειών που επιδέχεται. Για κάποιους ενήλικος θεωρείται αυτός που έχει ωριμάσει βιολογικά, ενώ σε άλλες περιπτώσεις ενήλικος ονομάζεται αυτός που έχει φτάσει στην ηλικία εκείνη την οποία η κοινωνία έχει ορίσει νομοθετικά ως ηλικία ενηλικίωσης (π.χ. τα 18 χρόνια). Ωστόσο, υπάρχει και η άποψη ότι ένα άτομο, επίσης, προσδιορίζεται ως ενήλικο όταν το ίδιο αισθάνεται ότι υπάρχει μια ώριμη αλληλεπίδραση με τον κοινωνικό του περίγυρο.

Στο σημείο αυτό μελετήστε τις σελίδες 39 - 44 από το βιβλίο του Α. Κόκκου, *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο*.

Δραστηριότητα

Με ποιόν τρόπο ορίζετε εσείς την ενηλικιότητα; Δώστε έναν σύντομο δικό σας ορισμό στις παρακάτω γραμμές:

Ποια είναι όμως τα χαρακτηριστικά εκείνα που είναι μοναδικά στους ενήλικες και τα οποία τους καθορίζουν ως εκπαιδευόμενους:

Δραστηριότητα

Σημειώστε 3-4 στοιχεία στα οποία θεωρείτε ότι διαφέρει ένας ενήλικος εκπαιδευόμενος από έναν ανήλικο (π.χ. έναν μαθητή γυμνασίου);

1

2

3

4

Στο σημείο αυτό μελετήστε την ενότητα 3.1 (σελίδες 86-93) από το βιβλίο του Α. Κόκκου, *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο*.

Ένα από τα πλέον βασικά χαρακτηριστικά που αναφέρονται στο κείμενο που μελετήσατε είναι η *εμπειρία* που οι ενήλικες φέρνουν μαζί τους σε κάθε εκπαιδευτική διαδικασία. Ο Kidd (1973) αναφέρει χαρακτηριστικά ότι οι ενήλικες έχουν περισσότερες εμπειρίες, οι οποίες παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία και τις οποίες οργανώνουν διαφορετικά από ότι τα παιδιά και οι έφηβοι. **Οι ενήλικες είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν τις εμπειρίες αυτές ως πηγές γνώσης.**

Ο Rogers (2002), σημειώνει ότι πολλές από τις εμπειρίες αυτές είναι σχετικές με το αντικείμενο της μάθησης και άρα μπορούν να αποτελέσουν ενισχυτικό παράγοντα στη μαθησιακή διαδικασία, τόσο για τον ίδιο τον εκπαιδευόμενο όσο και για τον εκπαιδευτή. Το δύσκολο με την εμπειρία των ενηλίκων είναι ότι, ενώ αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο του αυτοπροσδιορισμού τους, αυτό δε σημαίνει κατ' ανάγκη ότι στο σύνολό της είναι χρήσιμη στη μαθησιακή διαδικασία. Σε πολλές περιπτώσεις η εμπειρία αποτελεί εμπόδιο στη μάθηση και ο εκπαιδευτής χρειάζεται να την «αμφισβητήσει». Κάτι τέτοιο χρειάζεται εξαιρετική προσοχή, ώστε να μη εκληφθεί ως αμφισβήτηση της προσωπικότητας του εκπαιδευομένου, γιατί κάτι τέτοιο θα οδηγούσε την μαθησιακή διαδικασία σε αποτυχία.

Ένα άλλο κρίσιμο χαρακτηριστικό είναι η τάση των ενηλίκων για ενεργητική συμμετοχή και κριτικό στοχασμό. Ο Κόκκος ορίζει ως κριτικό τρόπο σκέψης τη **σε βάθος αναζήτηση των αιτιών, την πολλαπλότητα των διερευνήσεων και την επαναδιαπραγμάτευση των απόψεων**

(Κόκκος & Λιοναράκης, 1998). Ο κριτικός στοχασμός προκύπτει όταν ο εκπαιδευόμενος συγκρίνει τις απόψεις του με τις απόψεις του εκπαιδευτή και των συνεκπαιδευομένων του. Με το πέρασμα των χρόνων και άρα με τον ερχομό της ενηλικίωσης, κάθε άτομο διαμορφώνει τη προσωπικότητά του με βάση συγκεκριμένες αντιλήψεις που πολλές φορές γίνονται αποδεκτές χωρίς προβληματισμό. Ο κριτικός στοχασμός επιδιώκει να εμπλέξει τον ενήλικο εκπαιδευόμενο στην αναθεώρηση των αντιλήψεων αυτών, κάτι που σύμφωνα με τον Mezirow (1991), οδηγεί στην απελευθερωτική μάθηση. Σε πολλές περιπτώσεις οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι αντιδρούν στην προσπάθεια του εκπαιδευτή να ενισχύσει τον κριτικό στοχασμό, ίσως γιατί κάτι τέτοιο θέτει σε αμφισβήτηση στοιχεία του αυτοκαθορισμού τους. Σε αυτή την περίπτωση ο εκπαιδευτής οφείλει να σεβαστεί την ατομικότητα του εκπαιδευομένου, γιατί πάνω από όλα η μάθηση στους ενήλικες αποτελεί μια συμμετοχική διαδικασία (Brookfield, 1986).

Στην επόμενη ενότητα θα δούμε κάποια βασικά στοιχεία από δύο θεωρίες μάθησης, που αφορούν στους ενήλικους εκπαιδευόμενους και οι οποίες στηρίζονται στα χαρακτηριστικά των ενηλίκων που μόλις μελετήσατε.

1.4 Θεωρίες μάθησης ενηλίκων.

Ένα από τα ζητήματα που έχουν απασχολήσει ιδιαίτερα τόσο τους θεωρητικούς στοχαστές όσο και τους εκπαιδευτές του πεδίου της εκπαίδευσης ενηλίκων είναι η διατύπωση μιας συνεκτικής θεωρίας που να είναι σε θέση αφενός να περιγράφει με πληρότητα τη μαθησιακή διεργασία στους ενήλικους και αφετέρου να υποστηρίζει τη πρακτική της εκπαίδευσης ενηλίκων και ιδιαίτερα τη λειτουργία των εκπαιδευτών. Μολονότι υπάρχουν πολλές ικανοποιητικές και εφαρμόσιμες θεωρητικές προσεγγίσεις για τη διεργασία της μάθησης στους ενήλικους, στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν δύο μαθησιακές θεωρίες που στηρίζονται στη λογική της πρότασης «μαθαίνω από την εμπειρία».

Οι θεωρίες αυτές είναι η προσέγγιση της εμπειρικής μάθησης (*experiential learning*) του David Kolb και η θεωρία της

μετασχηματίζουσας μάθησης (*transformative learning*) του Jack Mezirow.

Οι θεωρίες αυτές επιλέχθηκαν επειδή η μεν πρώτη αποτέλεσε το έναυσμα για την αξιοποίηση της εμπειρίας των ενηλίκων στις μαθησιακές διεργασίες που σχεδιάζονται για αυτούς, ενώ η δεύτερη επειδή αφενός αποτελεί την περισσότερο επεξεργασμένη θεωρητική προσέγγιση μάθησης που αφορά στην εκπαίδευση ενηλίκων και αφετέρου επειδή είναι μια από τις περισσότερο συχνά αναφερόμενες θεωρίες μάθησης στην έρευνα και στην πρακτική της σύγχρονης εκπαίδευσης ενηλίκων.

Στο σημείο αυτό μελετήστε την ενότητα 2.4.2 (σελίδες 64 – 69) από το βιβλίο του Α. Κόκκου, *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο*.

Όπως είδατε, σύμφωνα με τον Kolb η εμπειρική μάθηση είναι μια διεργασία όπου η γνώση δημιουργείται μέσω του στοχασμού επάνω στις εμπειρίες, με στόχο να προκύψουν ιδέες που θα οδηγήσουν σε νέα δράση η οποία με τη σειρά της προσφέρει εναύσματα για βαθύτερη κατανόηση και επιτρέπει τη ενεργητική συμμετοχή στην πραγματικότητα. Η εμπειρική μάθηση με την οπτική του Kolb μπορεί να οριστεί ως μια διεργασία που έχει σκοπό τον μετασχηματισμό της εμπειρίας σε γνώση, δεξιότητες, στάσεις, αξίες, πεποιθήσεις και συμπεριφορές. Η διεργασία μάθησης που προτείνεται με το μοντέλο του Kolb στην ουσία θεωρεί ότι μια μαθησιακή διεργασία ξεκινά όταν ένα άτομο βιώνει μια εμπειρία, όταν δηλαδή δρα με κάποιο τρόπο (διανοητικό, χειρωνακτικό, αισθητικό, κ.λπ.) και αντιλαμβάνεται την επίδραση της δράσης αυτής. Το επόμενο βήμα σύμφωνα με το παραπάνω σχήμα είναι η κατανόηση των επιδράσεων στο συγκεκριμένο πλαίσιο που βιώθηκε η εμπειρία, καθώς και η αναγωγή τους σε άλλα πλαίσια ή καταστάσεις. Στο τρίτο βήμα το βασικό στοιχείο είναι η διαμόρφωση κανόνων που περιγράφουν τη γενική αρχή στην οποία υπάγεται η συγκεκριμένη δράση. Τέλος όταν εξαχθούν συμπεράσματα και γίνει κατανοητή η αρχή που διέπει τη δράση, το τελευταίο βήμα, σύμφωνα με τον Kolb, είναι η εφαρμογή, δηλαδή η νέα δράση σε νέες καταστάσεις.

Δραστηριότητα

Περιγράψτε παρακάτω τι σας έκανε περισσότερο εντύπωση από το μοντέλο του Kolb. Πως νομίζετε ότι μπορεί να εφαρμοστεί η προσέγγιση αυτή; Σκεφτείτε ένα παράδειγμα σχετικό με το γνωστικό σας αντικείμενο.

Η σημαντικότερη συμβολή του μοντέλου της εμπειρικής μάθησης του Kolb είναι ότι έχει βοηθήσει σημαντικά να μετακινηθεί το κέντρο της εκπαιδευτικής σκέψης από τον εκπαιδευτή στον εκπαιδευόμενο, καθώς και να συνδεθεί άρρηκτα η θεωρία με την εμπειρία και την πράξη.

Στο σημείο αυτό μελετήστε την ενότητα 2.4.4 (σελίδες 75 – 78) από το βιβλίο του Α. Κόκκου, *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο*. Επίσης μελετήστε το κείμενο του Πάρι Λιντζέρη (2010). *Θεωρία της Μετασχηματίζουσας Μάθησης: δυνατότητα για μια κριτική και χειραφετική στροφή στην πρακτική της εκπαίδευσης ενηλίκων*. Στο Κόκκος, Α. & Βεργίδης, Δ. (2010). *Εκπαίδευση Ενηλίκων: διεθνείς προσεγγίσεις και ελληνικές διαδρομές*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Για τον Mezirow η διαδικασία του κριτικού στοχασμού κατέχει κεντρικό ρόλο στην μετασχηματίζουσα μάθηση για να καταστεί αυτή απελευθερωτική. Ο κριτικός στοχασμός στη θεωρία της μετασχηματίζουσας μάθησης αφορά στην προσεκτική, οξυδερκή και σε βάθος διεργασία εξέτασης των παραδοχών επάνω στις οποίες στηρίζεται η κοσμοθεωρία κάποιου, καθώς και τη διερεύνηση των γενεσιουργών πηγών και των συνεπειών τους.

Όμως, αν η εμπειρία αποτελεί το σημείο εκκίνησης και ο κριτικός στοχασμός έχει κεντρικό ρόλο στη διαδικασία της μετασχηματίζουσας μάθησης, **η επικοινωνία που εδράζει στον ορθολογικό διάλογο είναι ο**

καταλύτης για τον μετασχηματισμό, αφού διαμέσου αυτού παρακινούνται και τελικά «πείθονται» οι εκπαιδευόμενοι να αναζητήσουν το βάθος στο νόημα των απόψεών τους για τον κόσμο και να κοινωνήσουν τις ιδέες τους αυτές ως συνεκτικό και κριτικό λόγο με τον εκπαιδευτή και τους συνεκπαιδευόμενους τους. Ο ορθολογικός διάλογος με την έννοια που τον χρησιμοποιεί ο Mezirow είναι μια ιδιαίτερη μορφή συζήτησης κατά την οποία οι άνθρωποι ανταλλάσσουν και διαπραγματεύονται με ορθολογικό τρόπο τις απόψεις τους, παρουσιάζοντας αποδείξεις και επιχειρήματα τα οποία λειτουργούν ως τεκμήρια της γνώμης τους.

Δραστηριότητα

Έχοντας αποκτήσει μια πρώτη άποψη για τις θεωρίες του Kolb και του Mezirow, ποια θεωρία πιστεύετε ότι μπορείτε να εφαρμόσετε στην εκπαιδευτική πρακτική σας; Γιατί;

Έχοντας τώρα μελετήσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ενηλίκων εκπαιδευομένων αλλά και τις βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις για τη μαθησιακή διεργασία στους ενήλικους εκπαιδευόμενους, μπορούμε να δούμε με συντομία ποιες είναι οι βασικές προϋποθέσεις με βάση τις οποίες είναι δυνατόν οι ενήλικοι να μαθαίνουν αποτελεσματικά.

1.5. Προϋποθέσεις αποτελεσματικής μάθησης.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Με βάση όσα γνωρίζετε, δοκιμάστε να διατυπώσετε τρεις προϋποθέσεις που πιστεύετε ότι συμβάλλουν στην αποτελεσματική μάθηση σε ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης ενηλίκων.

Σύμφωνα με τον Κόκκο (2005, σελ. 93-98), μια μαθησιακή διεργασία που απευθύνεται σε ενήλικους είναι αποτελεσματική μάθηση όταν:

1. **Η εκπαίδευση έχει εθελοντικό χαρακτήρα.** Η πίεση προς τους ενήλικους, για οποιοδήποτε λόγο, προκειμένου να συμμετάσχουν σε μια εκπαιδευτική διαδικασία έχει σχεδόν πάντοτε αρνητικό αποτέλεσμα.
2. **Αποσαφηνίζονται οι εκπαιδευτικοί στόχοι.** Ο εκπαιδευτής συμβάλλει ώστε οι στόχοι των συμμετεχόντων σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα να γίνουν όσο το δυνατόν πιο σαφείς, ρεαλιστικοί, συνδεδεμένοι με τις δικές τους δημιουργικές ανάγκες, καθώς και με τις αντικειμενικές ανάγκες του επαγγελματικού και κοινωνικού περιγύρου.
3. **Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα είναι άψογα οργανωμένο σε όλα τα επίπεδα.** Πολλές φορές παρατηρείται αρνητική συμπεριφορά των εκπαιδευομένων όταν, παρ' όλες τις προσπάθειες και στην ποιότητα των εκπαιδευτών, το πρόγραμμα έχει αδυναμίες σε ό,τι αφορά στην υποδομή, στο εκπαιδευτικό υλικό, τη γραμματειακή υποστήριξη, στην εκπλήρωση των οικονομικών και άλλων υποχρεώσεων προς τους συμμετέχοντες.
4. **Το περιεχόμενο έχει άμεση σχέση με τις ανάγκες και τις εμπειρίες των εκπαιδευομένων.** Τα θέματα, τα παραδείγματα και τα προβλήματα που εξετάζονται πρέπει να συνδέονται στενά με καταστάσεις που αντιμετωπίζουν ή θα αντιμετωπίσουν οι εκπαιδευόμενοι. Επίσης, είναι

σκόπιμο να τους δίνονται πολλά εναύσματα ώστε να αξιοποιούν τις εμπειρίες τους, να τις επεξεργάζονται και να μαθαίνουν από αυτές.

5. **Λαμβάνονται υπόψη οι προτιμώμενοι τρόποι μάθησης.** Χρειάζεται να γίνει **εξατομικευμένη προσέγγιση** του τρόπου με τον οποίο καθένας εκπαιδευόμενος μαθαίνει καλύτερα και η διδασκαλία να οργανώνεται λαμβάνοντας υπόψη τους τρόπους αυτούς (λ.χ. κάποιος προτιμά να μαθαίνει μέσα από την άσκηση, άλλος μέσα από την ατομική δουλειά, άλλος ακούγοντας μια εισήγηση, κ.ά.).
6. **Ενθαρρύνεται, σταδιακά, η ενεργητική συμμετοχή στην εκπαιδευτική διαδικασία.** Ανάλογα με τη διάθεση που δείχνει κάθε ομάδα και ανάλογα με την ατμόσφαιρα που διαμορφώνεται, ο εκπαιδευτής είναι σκόπιμο να αφήνει σταδιακά έδαφος πρωτοβουλίας και να υποκινεί τους εκπαιδευόμενους να συμμετέχουν ενεργητικά στη μαθησιακή διαδικασία.
7. **Διερευνώνται τα εμπόδια στη μάθηση που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευόμενοι, καθώς και οι τρόποι για την υπέρβασή τους.** Ο εκπαιδευτής προσπαθεί, με πολύ σεβασμό για καθέναν εκπαιδευόμενο ξεχωριστά, να διαγνώσει τους παράγοντες που ενδεχομένως εμποδίζουν τη μάθηση και ενυπάρχουν στο πλαίσιο της ομάδας της οποίας έχει την ευθύνη (λ.χ. αντίσταση απέναντι στις καινούριες γνώσεις, έλλειψη υποκίνησης για τη μάθηση, κ.ά.).
8. **Διαμορφώνεται μαθησιακό κλίμα που χαρακτηρίζεται από ουσιαστική επικοινωνία, συνεργατικό πνεύμα και αμοιβαίο σεβασμό.** Στο πλαίσιο αυτό ο εκπαιδευτής δεν λειτουργεί ως καθοδηγητής, αλλά είναι περισσότερο ο συντονιστής, ο καταλύτης της μαθησιακής διεργασίας, εκείνος που ενθαρρύνει την ευρετική πορεία προς τη γνώση και βρίσκεται σε αλληλεπίδραση με τους εκπαιδευομένους του.

Προς το παρόν, προκειμένου να δείτε την εφαρμογή των παραπάνω προϋποθέσεων προτείνουμε για επεξεργασία το παρακάτω περιστατικό.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Σε ένα Δήμο της Ανατολικής Θεσσαλονίκης παρατηρήθηκε σημαντική μείωση των αποθεμάτων νερού στον υδροφόρο ορίζοντα από τον οποίο γίνεται η άντληση του πόσιμου νερού. Τέσσερις δήμαρχοι της περιοχής ζητούν από την κοινή τους αναπτυξιακή εταιρεία να οργανώσει για λογαριασμό τους ένα σεμινάριο με στόχο να μάθουν τις διαδικασίες με τις οποίες μπορούν να απορροφήσουν χρήματα από την Ευρωπαϊκή Ένωση για ένα κοινό έργο ορθολογικής διαχείρισης των υδάτινων πόρων της περιοχής τους.

Το σεμινάριο πραγματοποιείται. Οι δήμαρχοι και οι αρμόδιοι δημοτικοί σύμβουλοι το παρακολουθούν με πολύ ενδιαφέρον και μαθαίνουν πολλά για τις σχετικές διαδικασίες. Σε συνεργασία με τα στελέχη της αναπτυξιακής εταιρείας συντάσσουν μία άρτια αίτηση χρηματοδότησης.

Την τελευταία ημέρα του σεμιναρίου ο εκπαιδευτής τους ενημερώνει ότι, προκειμένου να υποβληθεί η αίτηση, χρειάζεται να συστήσουν έναν φορέα, γιατί η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι δυνατόν να έχει τέσσερις συνομιλητές για το ίδιο έργο. Στο σημείο αυτό προκύπτουν ανυπέβλητες δυσκολίες. Οι δήμαρχοι και τα μέλη των δημοτικών συμβουλίων δυσπιστούν απέναντι στην ιδέα του κοινού φορέα, αλλά κυρίως διαφωνούν σε σχέση με την τοποθεσία της έδρας. Καθένας διεκδικεί την έδρα για τον δήμο του. Ο εκπαιδευτής προσπαθεί να τους μεταπείσει. Εξηγεί ότι μόνο μέσω του κοινού φορέα είναι δυνατόν να γίνει αποδεκτή η αίτηση και ότι διαφορετικά θα χαθεί η δυνατότητα χρηματοδότησης. Οι Δήμαρχοι δεν αλλάζουν στάση και η αίτηση δεν κατατίθεται.

Βασιζόμενοι σε όσα μελετήσατε, εξηγήστε γιατί πιστεύετε ότι ο εκπαιδευτής απέτυχε να πείσει τους εκπαιδευόμενους; Ποια στρατηγική και ποια συγκεκριμένη μεθοδολογία, βήμα προς βήμα, θα ακολουθούσατε εσείς για να επιτύχετε; Γράψτε ένα κείμενο 500 λέξεων. Το κείμενο αυτό καλό είναι να το έχετε μαζί σας στη συνάντησή μας στο τριήμερο σεμινάριο.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

A. ΜΕΘΟΔΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ (2 - 3 ωρών)

1.1 Προσδιορισμός των διδακτικών στόχων

Με βάση το σκοπό και το περιεχόμενο ενός προγράμματος κατάρτισης, καθορίζονται αναλυτικά και με σαφήνεια ο διδακτικός σκοπός και οι στόχοι της κάθε διδακτικής ενότητας. Προσδιορίζονται δηλαδή τα συγκεκριμένα **αποτελέσματα** που επιδιώκουμε από τη διδασκαλία κάθε ενότητας. Οι στόχοι αυτοί πρέπει να ανταποκρίνονται στις εκπαιδευτικές ανάγκες που το πρόγραμμα επιδιώκει να καλύψει και ταυτόχρονα να αντιστοιχούν στις πραγματικές δυνατότητες των εκπαιδευομένων.

Η σαφής διατύπωση των διδακτικών **στόχων** αποτελεί το θεμέλιο λίθο της αποτελεσματικότητας κάθε διδακτικής ενότητας για τον εξής λόγο: αν δεν γνωρίζει ο εκπαιδευτής, αλλά και οι εκπαιδευόμενοι, εκ των προτέρων και με σαφήνεια τι θέλουν να έχουν πετύχει μετά την ολοκλήρωση μιας διδακτικής ενότητας, οι πιθανότητες εσφαλμένων επιλογών κατά τη διδασκαλία της είναι μεγάλες. Οι στόχοι κάθε διδακτικής ενότητας αποτελούν το πλαίσιο, με βάση το οποίο οι εκπαιδευτές είναι σε θέση να καθορίσουν και να οργανώσουν το αναλυτικό της περιεχόμενο, να διαλέξουν τις κατάλληλες για τη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα εκπαιδευτικές τεχνικές και να επιλέξουν ή να αναπτύξουν, όπου δεν είναι διαθέσιμα, τα αναγκαία εκπαιδευτικά μέσα.

Ο **σκοπός** μιας διδακτικής ενότητας είναι μια γενική δήλωση προθέσεων. Για παράδειγμα: «Σκοπός είναι να ευαισθητοποιηθούν οι εκπαιδευόμενοι σε ό,τι αφορά στο ζήτημα της επικοινωνίας μέσα στις δημοτικές επιχειρήσεις».

Αντίθετα, οι **στόχοι** μιας διδακτικής ενότητας αναφέρονται στα επιδιωκόμενα αποτελέσματα της διδασκαλίας της με σαφή και αναλυτικό τρόπο. Για παράδειγμα: «Στόχος της διδακτικής ενότητας είναι η απόκτηση γνώσεων και ικανοτήτων που επιτρέπουν την αποτελεσματική επικοινωνία των εργαζομένων μέσα στην δημοτική επιχείρηση, καθώς και η ανάπτυξη θετικής στάσης εκ μέρους τους ως προς τη σημασία της δημιουργικής επικοινωνίας».

Επίπεδα των διδακτικών στόχων

Οι στόχοι μιας διδακτικής ενότητας ταξινομούνται, σύμφωνα με τις κυρίαρχες τάσεις της διεθνούς βιβλιογραφίας και πρακτικής, σε τρία επίπεδα:

A. Επίπεδο των γνώσεων: Ποιες γνώσεις θα αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι στη διάρκεια της διδακτικής ενότητας.

B. Επίπεδο των ικανοτήτων: Τι θα είναι ικανοί να κάνουν οι εκπαιδευόμενοι μετά το τέλος της διδακτικής ενότητας.

Γ. Επίπεδο των στάσεων: Ποιες αξίες και γενικά προδιαθέσεις θα αναπτύξουν ή θα αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι, οι οποίες θα επηρεάζουν τις προτιμήσεις και τη συμπεριφορά τους για ορισμένα πρόσωπα, πράγματα ή καταστάσεις.

1.2. Προσδιορισμός του περιεχομένου

Ο καθορισμός και η οργάνωση του περιεχομένου αποτελούν τον πυρήνα του σχεδιασμού μιας διδακτικής ενότητας. Η Φάση αυτή περιλαμβάνει:

- τον καθορισμό του περιεχομένου της διδακτικής ενότητας,
- την κατανομή του περιεχομένου της διδακτικής ενότητας σε επιμέρους θέματα (υποενότητες) και
- τη χρονική κατανομή των θεμάτων (υποενοτήτων) της διδακτικής ενότητας.

Παράδειγμα:

Διδακτική ενότητα: «Επικοινωνία».

Περιεχόμενο: Κανόνες και αρχές που διέπουν τη διανθρώπινη επικοινωνία, η οποία στοχεύει στη διαμόρφωση δημιουργικών σχέσεων.

Χρονική κατανομή:

Θέματα (υποενότητες)	Χρονική Κατανομή (λεπτά)
Ορισμός της επικοινωνίας	5
Στοιχεία αποτελεσματικής επικοινωνίας	60
Η γλώσσα του σώματος	20
Ο ρόλος του πλαισίου μέσα στο οποίο	

πραγματοποιείται η επικοινωνία	20
Σύνοψη – Συμπεράσματα	15
ΣΥΝΟΛΟ	120

Προδιαγραφές για τον καθορισμό και την οργάνωση του περιεχομένου

Κατά το σχεδιασμό του περιεχομένου μιας διδακτικής ενότητας είναι σκόπιμο να τηρούνται ορισμένες βασικές προδιαγραφές. Συγκεκριμένα, το περιεχόμενο θα πρέπει:

- να αντιστοιχεί πλήρως και επαρκώς και στο σκοπό του προγράμματος κατάρτισης και στους στόχους της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας,
- να ανταποκρίνεται με επάρκεια στις διαπιστωμένες εκπαιδευτικές ανάγκες και τα βασικά χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων,
- να καθορίζεται αναλυτικά και να διατυπώνεται με σαφήνεια,
- να χαρακτηρίζεται από συνέπεια (έλλειψη αντιφάσεων) και πληρότητα (έλλειψη επικαλύψεων ή κενών) στην επιλογή, ταξινόμηση και οργάνωση του περιεχομένου των επιμέρους θεμάτων (υποενοτήτων), που το συγκροτούν.

Ένα σημαντικό πρόβλημα που τίθεται κατά τον καθορισμό του περιεχομένου μιας διδακτικής ενότητας είναι ο προσδιορισμός της έκτασης και του βάθους του. Αυτά πρέπει να καθορίζονται πρώτα απ' όλα σύμφωνα με τους στόχους της διδακτικής ενότητας, όπως έχουν ήδη διατυπωθεί, αλλά παράλληλα να αντιστοιχούν στα εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά και την επαγγελματική εμπειρία των εκπαιδευομένων. Το κριτήριο αυτό της **διπλής αντιστοιχίας** είναι σημαντικό και πρέπει να επικρατεί στον καθορισμό του περιεχομένου μιας διδακτικής ενότητας, ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας.

Τέλος, η χρονική κατανομή του περιεχομένου μιας διδακτικής ενότητας σε επιμέρους θέματα (υποενότητες) μέσα στο συνολικά διαθέσιμο χρόνο, αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας της διδασκαλίας της. Η κατανομή αυτή γίνεται με βάση τους διατυπωμένους στόχους της και τις διαπιστωμένες εκπαιδευτικές ανάγκες των εκπαιδευομένων, αλλά και πάντοτε σε συνάρτηση με τυχόν πρακτικούς περιορισμούς του προγράμματος.

Βασικά **κριτήρια για τον καθορισμό της χρονικής έκτασης των επιμέρους θεμάτων** μιας διδακτικής ενότητας μέσα στο συνολικά διαθέσιμο χρόνο αποτελούν:

- η έκταση και το βάθος του περιεχομένου των επιμέρους θεμάτων της διδακτικής ενότητας σε συνδυασμό με τα εκπαιδευτικά

- χαρακτηριστικά και την επαγγελματική εμπειρία, άρα με τις εκτιμώμενες ανάγκες, αλλά και τις δυνατότητες των εκπαιδευομένων,
- ο τύπος των διατυπωμένων στόχων της διδακτικής ενότητας (απόκτηση γνώσεων, ανάπτυξη δεξιοτήτων ή διαμόρφωση στάσεων) σε συνδυασμό με το περιεχόμενο των στόχων αυτών.

1.3 Προσδιορισμός των εκπαιδευτικών τεχνικών και των εκπαιδευτικών μέσων

Στη συνέχεια προσδιορίζονται:

α) Οι **εκπαιδευτικές τεχνικές** που θα χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο της διδακτικής ενότητας. Οι τεχνικές πρέπει να είναι όσο γίνεται περισσότερο **συμμετοχικές** και να προάγουν την αλληλεπίδραση ανάμεσα στον εκπαιδευτή και τους εκπαιδευόμενους.

β) Τα εκπαιδευτικά μέσα που θα χρησιμοποιηθούν, ώστε να υποστηριχθεί αποτελεσματικά η διδασκαλία. ΠΡΟΣΟΧΗ: Οι διαφάνειες που ενδεχομένως θα προβάλλονται δεν πρέπει να είναι πολλές (να μην υπερβαίνουν τις 4-5 ανά 45 λεπτά), ώστε το περιεχόμενο να μην είναι «παγιωμένο», αλλά να επιτρέπει τον διάλογο και τον αλληλοεμπλουτισμό.

Για τις εκπαιδευτικές τεχνικές και τα εκπαιδευτικά μέσα βλ. αναλυτικά στις αμέσως επόμενες ενότητες.

Παρακάτω παρουσιάζεται ένα Πίνακας, που μπορεί να βοηθήσει για τον σχεδιασμό μιας διδακτικής ενότητας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Τίτλος:.....

.....

Θέματα (Υποενότητες) (π.χ. εισαγωγή, πρώτο υποθέμα/τίτλος του, δεύτερο υπόθεμα/ τίτλος του, επίλογος, κτλ)	Στόχοι κάθε υποθέματος (σε επίπεδο γνώσεων / δεξιοτήτων / στάσεων)	Διάρκεια κάθε υποθέματος	Εκπαιδευτικές τεχνικές για κάθε υπόθεμα	Εκπαιδευτικά μέσα που θα χρησιμοποιηθούν για κάθε υπόθεμα
1.				
2.				
3. (μπορείτε να συνεχίσετε, εάν χρειάζεται)				

B. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ

Παρουσιάζονται οι δύο Εκπαιδευτικές Τεχνικές οι οποίες σχετίζονται με το πρόγραμμα εκπαίδευσης αιρετών συμβούλων.

Ένας εισηγητής έλαμπε συνήθως από έξαψη ενώ μιλούσε. Ο ενθουσιασμός του ήταν μεγάλος και ήταν ιδιαίτερα δομημένος ομιλητής.. «Όμως» ποτέ δεν συνέβη να ρωτήσει Αν εμείς είχαμε καταλάβει το θέμα του . Συνήθως χάναμε τον ειρμό μετά τα πέντε πρώτα λεπτά, αν και όλοι απολαμβάναμε την παρουσίαση του.

J. Rogers, 1997

1. ΕΙΣΗΓΗΣΗ

Η πρώτη εκπαιδευτική τεχνική που συνήθως έρχεται στο μυαλό μας είναι η εισήγηση (είναι ενδεικτικό ότι σε πολλούς οργανισμούς εκπαίδευσης ενηλίκων οι διδάσκοντες αποκαλούνται “εισηγητές”). Πράγματι, η εισήγηση έχει αποτελέσει, μέχρι σήμερα, την πεπατημένη οδό και αυτό οφείλεται ασφαλώς σε ορισμένους λόγους.

Πρώτον, η εισήγηση έχει το πλεονέκτημα ότι καθιστά δυνατή τη μετάδοση συγκροτημένων γνώσεων και την ανάλυση εννοιών σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα. *Δεύτερον*, η προετοιμασία και πραγματοποίησή της είναι, σε γενικές γραμμές, ευκολότερη από άλλες εναλλακτικές εκπαιδευτικές τεχνικές, που οδηγούν τους διδασκόμενους σε μία ενεργή διεργασία μάθησης. *Τρίτον*, οι διδασκόμενοι συχνά αισθάνονται ασφαλέστερα, όταν απλώς παρακολουθούν τον διδάσκοντα και κρατούν σημειώσεις παρά όταν προσπαθούν να επεξεργαστούν απόψεις ή ζητήματα μόνοι ή μαζί με άλλους. Και, τέλος, στην Ελλάδα υπάρχει μακρά παράδοση σύμφωνα με την οποία το εκπαιδευτικό σύστημα, σε όλα του τα επίπεδα, χρησιμοποιεί ως μέθοδο αποκλειστικά σχεδόν την “από έδρας” διδασκαλία.

Από την άλλη πλευρά, η μεγάλη πλειοψηφία των ειδικών της εκπαίδευσης ενηλίκων προσάπτει στην τεχνική της εισήγησης ότι οδηγεί τους εκπαιδευόμενους σε παθητική στάση και αίρει την ανάπτυξη των δημιουργικών τους ικανοτήτων.

Πρέπει εδώ να επισημανθεί ότι η κριτική αυτή, τις τελευταίες δεκαετίες, δεν προέρχεται μόνο από τους παιδαγωγούς ενηλίκων (C. Rogers, P. Demunter, I. Shor, P. Freire κ.ά.) αλλά και από τους μελετητές (P. Jarvis, D. Noyè, J. Piveteau, Ph. Race κ.ά.) ακόμα και από “επισήμους” φορείς εκπαίδευσης ενηλίκων, όπως οι τομείς κατάρτισης σε δημόσιους οργανισμούς, επιχειρήσεις, τράπεζες, κ.ά.

ΚΑΝΕΤΕ ΕΝΑ ΠΕΙΡΑΜΑ

Συγκεντρώστε μια ομάδα διδασκομένων (10-15 άτομα). Αρχίστε να εισηγείστε ένα ζήτημα, που θεωρείτε ότι τους ενδιαφέρει. Χρησιμοποιήστε όλη την τέχνη σας ως εισηγητής, αν θέλετε και εποπτικά μέσα.... Είναι σχεδόν βέβαιο - όπως έχουν παρατηρήσει οι εκπαιδευτές ενηλίκων σε πλήθος παρόμοιων περιπτώσεων- ότι, μετά από μερικά λεπτά, κάποιος θα σας διακόψει με μια από τις στερεότυπες φράσεις: “Μπορώ να ρωτήσω κάτι;”... ή “Συγνώμη, δεν κατάλαβα το ...” ή “Τι εννοείτε με το...”. Οι ενήλικες δεν είναι δυνατό να παραμείνουν για πολύ απλοί δέκτες χωρίς να εκφράσουν την ανάγκη να παρέμβουν, να διατυπώσουν τη γνώμη τους, να συνδέσουν τα λεγόμενα με τα ζητήματα που τους απασχολούν. Είναι, επίσης, προφανές ότι ο εισηγητής δεν μπορεί να καλύπτει ταυτόχρονα τις ανάγκες ανθρώπων με ανομοιογενές επίπεδο, διαφορετικές προσδοκίες και ενδιαφέροντα. Βέβαια, ο εισηγητής μπορεί να προσπαθήσει να ανταποκριθεί σε αυτό: να διακόψει την εισήγηση και να “δεχθεί ερωτήσεις” ή να προχωρήσει σε ανοικτό διάλογο. Όμως, πόσο μπορεί να αξιοποιηθεί αυτή η τεχνική χωρίς να κουράσει, χωρίς να προκαλέσει την αδιαφορία όσων δεν τους αφορούν οι παρεμβάσεις των άλλων, χωρίς να επιφέρει σημαντική απώλεια χρόνου;

Όλα αυτά δε σημαίνουν ότι προτείνουμε “να καταργηθεί” η εισήγηση. Κάθε άλλο. Εξάλλου, η εκπαιδευτική αυτή τεχνική -όπως και οι άλλες-

διαθέτει, όπως προαναφέραμε, ορισμένα ιδιαίτερα πλεονεκτήματα και σε ορισμένες περιπτώσεις αποτελεί την ενδεδειγμένη οδό. Εξάλλου, ως τεχνική, έχει πάντοτε τα περιθώρια να βελτιωθεί, ώστε να υποκινήσει τη σκέψη και τη συμμετοχή, όπως θα δούμε παρακάτω.

Εκείνο, όμως, που προτείνουμε εδώ είναι να θεωρηθεί η εισήγηση ως μια από τις πολλές εκπαιδευτικές τεχνικές που μπορούν να αξιοποιηθούν σε μια εκπαιδευτική συνάντηση, ανάλογα με το αντικείμενο της τελευταίας, τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων, το μαθησιακό κλίμα. Σε τελική ανάλυση, θα προτείναμε να εφαρμόζεται η εισήγηση στις περιπτώσεις όπου δεν είναι σκόπιμο ή δυνατό να εφαρμοστούν άλλες εκπαιδευτικές τεχνικές.

Ας προχωρήσουμε τώρα στους τρόπους με τους οποίους μπορεί να βελτιωθεί μια εισήγηση, ώστε να γίνει ενδιαφέρουσα στους συμμετέχοντες, μεταδίδοντας αρκετές γνώσεις και πληροφορίες.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Πριν αρχίστε να μελετάτε τους τρόπους βελτίωσης της αποτελεσματικότητας της εισήγησης, που παρουσιάζονται παρακάτω, γράψτε τέσσερις τουλάχιστον τρόπους που θα προτείνετε εσείς.

.....

.....

.....

.....

ΤΡΟΠΟΙ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΙΣΗΓΗΣΗΣ

- Διανομή εκ των προτέρων των κύριων σημείων, ώστε οι εκπαιδευόμενοι να μπορούν ανά πάσα στιγμή να παρακολουθούν τη ροή.
- Η εισήγηση να συνδέεται με τις εκπαιδευτικές ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και τις εμπειρίες των εκπαιδευομένων και να κινείται στα πλαίσια του γνωστικού τους επιπέδου.

- Η εισήγηση να περιορίζεται στα “αναγκαία στοιχεία” και να μην υπεισέρχεται σε λεπτομέρειες. Έτσι ο μονόλογος περιορίζεται (το πολύ 15 λεπτά).
- Η δομή της εισήγησης να είναι συγκροτημένη (εισαγωγή, κυρίως θέμα / υποθέματα, επίλογος, ανακεφαλαίωση / σύνθεση).
- Η εισήγηση να εμπλουτίζεται με παραδείγματα.
- Η εισήγηση να υποστηρίζεται από οπτικοακουστικά μέσα (πίνακας, διαφάνειες, σλάιντς, βιντεοταινίες, ταινίες ήχου, εικόνες, σχεδιαγράμματα κ.ά.- βλ. ενότητα 6.12).
- Ο εκπαιδευτής να παρατηρεί τις αντιδράσεις των ακροατών (“γλώσσα” του σώματος). Εξακριβώνει αν παρακολουθούν, αν καταλαβαίνουν, αν συμφωνούν ή διαφωνούν, πλήττουν, είναι κουρασμένοι κ.ο.κ.
- Ο ίδιος ο εκπαιδευτής να χρησιμοποιεί όσα γνωρίζει για την επικοινωνία (σαφήνεια και πληρότητα των μηνυμάτων που εκπέμπει, δημιουργική αξιοποίηση της “γλώσσας” του σώματός του, έκφραση συναισθημάτων, ενίσχυση της αυτοεκτίμησης των διδασκομένων, υποκίνησή τους για ενεργητική ανταλλαγή μηνυμάτων, ενθάρρυνση να θέσουν ερωτήσεις).
- Στο τέλος της εισήγησης ενδείκνυται οι εκπαιδευόμενοι, κατανεμημένοι σε ομάδες εργασίας, να επεξεργάζονται ερωτήσεις, ή να σχολιάζουν, ή να αντλούν συμπεράσματα.
- Ο εκπαιδευτής γράφει, ορισμένες φορές, σε μαγνητόφωνο την εισήγησή του, αυτοαξιολογείται και προβαίνει σε βελτιώσεις.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Σημειώστε όσα σημεία βρήκατε ενδιαφέροντα σχετικά με τη χρήση της τεχνικής της εισήγησης. Προφανώς αυτά είναι τα πιο σημαντικά -άρα χρήσιμα- για εσάς.

.....

.....

.....

.....

2. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Περιγραφή

Πρόκειται για τεχνική που συνιστάται στην ανταλλαγή απόψεων μέσα στην εκπαιδευτική ομάδα γύρω από ένα θέμα ή πρόβλημα, με στόχο να προκύψουν εναλλακτικές λύσεις ή συμπεράσματα. Η συζήτηση μπορεί να διεξαχθεί είτε στην ολομέλεια της ομάδας είτε μέσα σε ομάδες εργασίας είτε ανάμεσα στον εκπαιδευτή και έναν ή δύο εκπαιδευόμενους.

Πλεονέκτημα της τεχνικής είναι ότι αναπτύσσεται πλήρως ο διάλογος η ικανότητα συνεργασίας των εκπαιδευόμενων ως προς την αντιμετώπιση ζητημάτων. Πρόσθετη δυσκολία είναι ότι προϋποτίθεται αρκετή γνώση των συμμετεχόντων σχετικά με το θέμα της συζήτησης.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Σε μια εκπαιδευτική συνάντηση που πραγματοποιείται στο πλαίσιο του Κύκλου Μάθησης «Κοινωνική Πρόνοια» και έχει ως αντικείμενο τον κοινωνικό αποκλεισμό, ο εκπαιδευτής δίνει στους εκπαιδευόμενους ένα έντυπο στο οποίο αναφέρονται τα εξής:

“Η επιτυχία ενός τοπικού σχεδίου δράσης για την κοινωνική επανένταξη εξαρτάται κυρίως από:

- Τη συμμετοχή και την ελευθερία έκφρασης των αποκλειόμενων κοινωνικών στρωμάτων.*
- Τη διαθεσιμότητα επαρκών οικονομικών πόρων.*
- Την εμπλοκή και τη συναίνεση των “ιθαγενών” κοινωνικών στρωμάτων.*
- Την αξιοποίηση ειδικών επαγγελματιών”.*

Στη συνέχεια ο εκπαιδευτής υποκινεί τους εκπαιδευόμενους -όσο γίνεται περισσότερους- να ιεραρχήσουν τους παραπάνω παράγοντες και να αιτιολογήσουν τη γνώμη τους. Τα βασικά σημεία των απόψεων που διατυπώνονται γράφονται στον Πίνακα. Στο τέλος ο εκπαιδευτής συντονίζει τη συζήτηση, ώστε να γίνει σύνθεση των απόψεων και να εξαχθούν συμπεράσματα.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Για να έχει ικανοποιητικά αποτελέσματα η εξεταζόμενη τεχνική απαιτείται:

- Καλή προετοιμασία εκμαιοευτικών ερωτήσεων από τον εκπαιδευτή (το θέμα της συζήτησης να συνδέεται με τα αντικείμενα της συνάντησης, να αντιστοιχεί σε προσλαμβάνουσες παραστάσεις των εκπαιδευόμενων, να οδηγεί σε διεύρυνση του γνωστικού ορίζοντα).
- Να δίνονται στην αρχή της συζήτησης διευκρινίσεις για τη διαδικασία που θα ακολουθηθεί (χρονική διάρκεια, διαδικασία, μεθοδολογία).
- Οι ερωτήσεις του εκπαιδευτή να απευθύνονται σε όλους, χωρίς όμως να πιέζονται οι εκπαιδευόμενοι να απαντήσουν. Ούτε είναι σκόπιμο να απαντούν «με τη σειρά», αλλά με έναν πιο ευέλικτο, αυθόρμητο τρόπο.
- Οι ερωτήσεις του εκπαιδευτή να μην επιδέχονται μια απλή απάντηση, του τύπου 'ναι' - 'όχι'.
- Να δίνεται χρόνος στους εκπαιδευόμενους για να σκεφτούν μια ερώτηση πριν απαντήσουν – Να μην απαντά ο ίδιος ο εκπαιδευτής την ερώτησή του.
- Να ενθαρρύνονται οι εκπαιδευόμενοι να υποβάλλουν και αυτοί ερωτήσεις.
- Στο τέλος, να συνδέονται τα συμπεράσματα με τα αντικείμενα και τους στόχους της διδακτικής ενότητας.

Γ. ΧΡΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ

Στο πρώτο και στο δεύτερο μέρος αυτής της ενότητας θα αναφερθούμε αντίστοιχα στα είδη και στις προδιαγραφές διαμόρφωσης των εκπαιδευτικών μέσων που χρησιμοποιούνται στην εκπαίδευση ενηλίκων και ιδιαίτερα σε ένα σεμινάριο σαν αυτό που απευθύνεται στους αιρετούς Συμβούλους.

Τα είδη των εκπαιδευτικών μέσων

A. Έντυπα

Τα έντυπα μπορεί να είναι:

1. Σημειώσεις, φωτοτυπημένα κείμενα, φυλλάδια
2. Γραπτές ερωτήσεις
3. Ασκήσεις
4. Διαγράμματα, Σχήματα, Σχέδια, Φωτογραφίες

B. Διαφάνειες

Παρακάτω παρουσιάζονται αναλυτικά τα διάφορα είδη του διδακτικού υλικού.

A. ΕΝΤΥΠΑ

1. Σημειώσεις, φωτοτυπημένα κείμενα, φυλλάδια

Η παροχή σημειώσεων ή φωτοτυπημένων κειμένων στους εκπαιδευόμενους μπορεί να τους βοηθήσει σημαντικά στην πορεία της μάθησης. Ο εκπαιδευτής είναι δυνατόν να τους δίνει τέτοιου είδους υλικό για να το μελετούν στο σπίτι, μεταξύ των δια ζώσης συναντήσεων. Επίσης, με βάση αυτό το υλικό μπορεί να διοργανώσει μια άσκηση (λ.χ. μελετούν επί 5' ένα κείμενο και μετά, σε ομάδες εργασίας, το σχολιάζουν).

2. Γραπτές ερωτήσεις

Η τεχνική των γραπτών ερωτήσεων μπορεί να πραγματοποιείται μέσω ενός μικρού ερωτηματολογίου που διανέμει ο εκπαιδευτής και στο οποίο οι εκπαιδευόμενοι απαντούν ατομικά ή κατά δυάδες. Σε αυτή την περίπτωση ο εκπαιδευτής ζητάει από ορισμένους εκπαιδευόμενους να ανακοινώσουν τι έγραψαν, στη συνέχεια βεβαιώνεται ότι δεν υπάρχουν άλλες, διαφορετικές απόψεις, προβαίνει σε συμπληρώσεις ή διορθώσεις (εάν χρειάζεται) και στο τέλος κάνει συνθετική ανακεφαλαίωση.

3. Ασκήσεις

Άσκηση θεωρείται κάθε μορφή ατομικής ή συλλογικής εργασίας η οποία πραγματοποιείται στο πλαίσιο μιας διδακτικής ενότητας και έχει στόχο να οδηγήσει τους εκπαιδευόμενους σε πράξη, που την ακολουθεί ανάλυση της αποκτηθείσας εμπειρίας, άντληση γενικών αρχών και διασύνδεση με τη θεωρία.

Η άσκηση, όταν γίνεται στο πλαίσιο μιας εκπαιδευτικής αίθουσας ή ενός εργαστηρίου, μπορεί να διαρκεί λίγα λεπτά. Μπορεί επίσης να προσλάβει μεγάλη ποικιλία μορφών: επεξεργασία ενός ζητήματος, λύση ενός προβλήματος.

Ένας άλλος εύστοχος τρόπος για να χρησιμοποιηθεί διδακτικό υλικό προς άσκηση, είναι να δοθεί στους εκπαιδευόμενους ένα κείμενο και να τους ζητηθεί να το επεξεργαστούν, ανάλογα με το στόχο της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας.

4. Διαγράμματα, Σχήματα, Σχέδια, Φωτογραφίες

Πρόκειται για γραφικές απεικονίσεις, που προορίζονται για επίδειξη ή/και για μόνιμη έκθεση κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας. Μπορεί να παρουσιάζουν, ενδεικτικά:

- χρονολογικές σειρές
- κατανομές, κατατάξεις
- σχέδια αντικειμένων
- διαδικασίες, δομές, σχέσεις, πορεία φαινομένων.

B. ΔΙΑΦΑΝΕΙΕΣ

Ο εκπαιδευτής θα πρέπει, αφού σχεδιάσει τη διδακτική του ενότητα, να επιλέξει τα σημεία στα οποία κρίνει ότι είναι σκόπιμο να παρουσιαστούν ορισμένες διαφάνειες. Θα πρέπει να υπογραμμιστεί, ότι η διαφάνεια δεν αποτελεί μέσο αναπαραγωγής των σελίδων ενός βιβλίου. Εικόνες και κείμενα που αναπαράγονται από βιβλία και περιοδικά δεν είναι κατάλληλα για προβολή όταν είναι πολύπλοκα και δυσανάγνωστα. Η επίδειξη μπορεί να γίνει με τη χρήση περισσοτέρων διαφανειών ή την αναπαραγωγή και διανομή φωτογραφιών.

Οι προδιαγραφές κατασκευής των διαφανειών είναι οι ακόλουθες:

Ένα θέμα ανά διαφάνεια

Όγκος κειμένου ανά διαφάνεια; το πολύ 9-10 σειρές

Οριζόντια διάταξη διαφάνειας μόνο για κείμενο 4-5 σειρών

Συνδυασμός γραμμάτων: ΟΧΙ ΜΟΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Συνδυασμός χρωμάτων: γράμματα με σκούρο χρώμα (π.χ. μπλε) σε φόντο με φωτεινό χρώμα.

Μέγεθος γραμμάτων κειμένου σε διαφάνεια:

- πέντε (5) χιλιοστά για απόσταση 10 μέτρων
- ένα (1) εκατοστό για 15 μέτρα
- δύο (2) εκατοστά για 25 μέτρα και άνω

Προδιαγραφές διαμόρφωσης των εκπαιδευτικών μέσων

Τα εκπαιδευτικά μέσα αποδίδουν όταν ενσωματώνουν τις παρακάτω **προδιαγραφές**:

- Υπηρετούν τους εκπαιδευτικούς στόχους και τις εκπαιδευτικές τεχνικές που επιλέγει ο διδάσκων.
- Χρησιμοποιούνται με φειδώ. Ο διδάσκων δεν υποκύπτει στη “γοητεία” του υλικού, που οδηγεί στην κατάχρησή του. [Για παράδειγμα, η προβολή 4-5 διαφανειών στη διάρκεια μιας διδακτικής ενότητας μπορεί να προσδώσει παραστατικότητα στα

μηνύματα του διδάσκοντος. Η αλληπάλληλη όμως χρήση διαφανειών μπορεί να οδηγήσει στην υποκατάσταση του διδάσκοντος από αυτές].

- Χρησιμοποιούνται, όπως και οι εκπαιδευτικές τεχνικές, με ευελιξία και εναλλακτικά. Με αυτό τον τρόπο προσδίδεται ποικιλία και ενδιαφέρον στην εκπαιδευτική διεργασία.
- Δημιουργούνται όσο πιο συχνά γίνεται, από τους ίδιους τους διδασκόμενους. Οι εργασίες, οι ασκήσεις και οι παρουσιάσεις των τελευταίων εκπονούνται πληρέστερα, αν συνοδεύονται από τη διαμόρφωση «φακέλων» με έντυπα, την κατασκευή διαφανειών, τη χρήση πινάκων, αντικειμένων, κ.ά.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: ΔΟΜΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ

Δομή εκπαίδευσης εκπαιδευτών του Προγράμματος επιμόρφωσης Περιφερειακών και Δημοτικών συμβούλων
(Ε.Ε.Τ.Α.Α., 2010)

ΗΜΕΡΑ 1^η (Παρασκευή)			
Ώρες	Θεματική Ενότητα	Εκπαιδευόμενοι	Εκπαιδευτές
16:00-17:00	Καλωσόρισμα, γνωριμία εκπαιδευτή- συμμετεχόντων Παρουσίαση της Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών στο πλαίσιο του Προγράμματος (δομή, εκπαιδευτικοί στόχοι, δραστηριότητες). Παρουσίαση στόχων και δομής της Ημερίδας Παρουσίαση στόχων και δομής της Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών	Ολομέλεια	Υπεύθυνοι Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών
17:00-18:00	Παρουσίαση της Ημερίδας (παρουσίαση του Προγράμματος Περιφερειακών και Δημοτικών συμβούλων, των χαρακτηριστικών τους ομάδας-στόχου, καθώς και πρακτικών ζητημάτων που αφορούν στη συμμετοχή των εκπαιδευομένων ως εκπαιδευτών)	Ολομέλεια	Ειδικοί των Θεματικών του «Καλλικράτη» Συντονισμός από Εκπαιδευτές Εκπαιδευτών
17:00-18:00	Συνοπτική παρουσίαση των θεματικών αξόνων του Προγράμματος (παρουσίαση των 4 ενοτήτων που αποτελούν τα αντικείμενα επιμόρφωσης, με έμφαση στο πλαίσιο του «Καλλικράτη»)	Ολομέλεια	Ειδικοί των Θεματικών του «Καλλικράτη» Συντονισμός από Εκπαιδευτές Εκπαιδευτών
18:00-18:30	Διάλειμμα		

18:30-21:00	Αναλυτική παρουσίαση ανά θεματική ενότητα (θα αναλυθούν τα σημεία των ενοτήτων ως προς το περιεχόμενο, τη στόχευσή τους και τις συζητήσεις που πιθανόν θα γίνουν με τους εκπαιδευόμενους). Οι εκπαιδευόμενοι εκπαιδευτές παραδίνουν τυχόν απορίες, προβληματισμούς, τοποθετήσεις σε ειδικά διαμορφωμένη έντυπη καρτέλα (στην αρχή και κατά τη διάρκεια της διδακτικής ενότητας).	Ομάδες εργασίας	Ειδικοί των Θεματικών του «Καλλικράτη»
-------------	---	-----------------	--

ΗΜΕΡΑ 2^η (Σάββατο)			
Ώρες	Θεματική Ενότητα	Εκπαιδευόμενοι	Εκπαιδευτές
09:00-10:00	Δομημένη συζήτηση γύρω από τα ζητήματα που προβληματίσαν - σύνδεση με την προηγούμενη ημέρα. Αξιοποίηση των απόψεων και αποριών που συλλέχθηκαν την προηγούμενη ημέρα.	Ομάδες εργασίας	Ειδικοί των Θεματικών του «Καλλικράτη»
10:30-11.00	Συνοπτική παρουσίαση θεωρητικών προσεγγίσεων για την εκπαίδευση ενηλίκων, καθώς και τον σχεδιασμό διδακτικών ενοτήτων που απευθύνονται στους αιρετούς συμβούλους. Σύντομος καταιγισμός με θέματα: α) Χαρακτηριστικά αιρετών β) Εκπαιδευτικές προδιαγραφές της Ημερίδας	Ολομέλεια	Ειδικοί Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών
11:45-11:15	Διάλειμμα		
11:15-12:45	Αναλυτική παρουσίαση των εκπαιδευτικών τεχνικών που θα εφαρμοστούν στην επιμόρφωση (εμπλουτισμένη εισήγηση, συζήτηση) Ομαδική εργασία. Συζητούνται οι τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν από την αρχή του προγράμματος από τους ειδικούς των θεματικών του «Καλλικράτη και τους εκπαιδευτές εκπαιδευτών.	Ολομέλεια Ομάδες εργασίας	Ειδικοί Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών
12:45-13:00	Διάλειμμα		
13:00-15:00	Συνεργασία με τους εκπαιδευτές της ΕΕΤΑΑ για τον σχεδιασμό των διδακτικών ενοτήτων που θα προσφερθούν στους αιρετούς. Άσκηση σε ομάδες. Επιλογή των εκπαιδευτικών τεχνικών που θα χρησιμοποιηθούν. Άσκηση σε ομάδες. Σχεδιασμός των εκπαιδευτικών ενοτήτων. Τα μέλη των ομάδων καθορίζονται ανάλογα με το αντικείμενο ειδίκευσής τους.	Ολομέλεια Ομάδες εργασίας (κατανομή μελών όπως και την 1 ^η ημέρα)	Ειδικοί Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών
15:00-16:00	Διάλειμμα		

16:00-18:30	Προετοιμασία των παρουσιάσεων (20 λεπτων μικροδιδασκαλιών) της επόμενης ημέρας ανά δυάδες. Οδηγίες – Υποστήριξη από τους εκπαιδευτές εκπαιδευτών.	Ομάδες εργασίας	Ειδικοί Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών
-------------	--	-----------------	---------------------------------

ΗΜΕΡΑ 3^η (Κυριακή)			
Ώρες	Θεματική Ενότητα	Εκπαιδευόμενοι	Εκπαιδευτές
09:00-11:30	Πέντε Παρουσιάσεις μικροδιδασκαλιών 20' σε δυάδες και σχολιασμός (από τους εκπαιδευόμενους και τους Εκπαιδευτές Εκπαιδευτών).	Ολομέλεια	Ειδικοί Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών
11:30-12:00	Διάλειμμα		
12:00-13:30	Πέντε Παρουσιάσεις μικροδιδασκαλιών 20' σε δυάδες και σχολιασμός (από τους εκπαιδευόμενους και τους Εκπαιδευτές Εκπαιδευτών).	Ολομέλεια	Ειδικοί Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών
13:30-14:00	Ανακεφαλαίωση – Συμπεράσματα – Αξιολόγηση του σεμιναρίου.	Ολομέλεια	Ειδικοί των Θεματικών του «Καλλικράτη» και Ειδικοί Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΕΡΓΑΣΙΑ

Που θα πρέπει να εκπονήσετε μετά το τέλος του σεμιναρίου εκπαίδευσης εκπαιδευτών.

Θεωρείστε ότι έχετε επιλεγεί να διδάξετε μια θεματική ενότητα σχετική με το γνωστικό σας αντικείμενο στο πρόγραμμα εκπαίδευσης των αιρετών δημοτικών και περιφερειακών συμβούλων.

Απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Ποιοι είναι οι στόχοι της διδακτικής σας ενότητας (σε επίπεδο γνώσεων, ικανοτήτων, στάσεων);
2. Ποια είναι τα (χρονικά και διακριτά μεταξύ τους) θέματα (υποενότητες) της διδακτικής σας ενότητας; (λ.χ. θέμα 1, με τον τάδε τίτλο, διάρκεια 20 λεπτά κλπ). Με ποιο σκεπτικό κατανέμετε το χρόνο στα διάφορα θέματα; Πώς συνδέετε μεταξύ τους τα θέματα ώστε να πετύχετε την ορθή αλληλουχία τους;
3. Ποιες εκπαιδευτικές τεχνικές (εισήγηση ή συζήτηση) και ποια εκπαιδευτικά μέσα, θα χρησιμοποιήσετε σε κάθε θέμα, ώστε να επιτύχετε τους στόχους σας; Αιτιολογήστε την απάντησή σας. Επίσης, περιγράψτε πώς ακριβώς θα χρησιμοποιήσετε καθεμία εκπαιδευτική τεχνική, θα αντιστοιχεί σε καθένα θέμα.
4. Ποια ψυχική διάθεση, ποιο κλίμα, θα επιδιώξετε να δημιουργηθεί στην εκπαιδευόμενη ομάδα, και πώς θα προσπαθήσετε να το δημιουργήσετε;

Είναι απαραίτητο να χρησιμοποιήσετε σαν μοντέλο τον Πίνακα Σχεδιασμού Διδακτικής Ενότητας, που βρίσκεται στη σελίδα 19.

- Η έκταση του συνολικού κειμένου πρέπει να είναι 1.000 - 1.500 λέξεις.
- Μη ξεχάσετε να αποστείλετε την άσκηση αξιολόγησης εντός δέκα (10) ημερών από τη λήξη του σεμιναρίου εκπαίδευσης εκπαιδευτών.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Brookfield, S. (1986). *Understanding and Facilitating Adult Learning*, San Francisco: Jossey -Bass Inc.

Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, (2007). *ENVI-Friendly: Τεχνολογίες φιλικές προς το περιβάλλον*. Αθήνα: ΕΚΚΕ – Ινστιτούτο Αστικής & Αγροτικής Κοινωνιολογίας. Διαθέσιμο στο:

http://www.envifriendly.tuc.gr/gr/docs/Erevna_Airetwn.pdf.

Kidd, J.R. (1973). *How adults learn* New York: Association Press.

Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων – ΚΕΔΚΕ, (2008). Το προφίλ του Έλληνα Δημάρχου. Αθήνα: ΚΕΔΚΕ. Διαθέσιμο από την ιστοσελίδα: <http://www.kedke.gr/index.asp?id=264&smenu=254>.

Κόκκος, Α. (1999). *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Το πεδίο, Οι Αρχές Μάθησης, Οι Συντελεστές*, Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Κόκκος, Α. & Λιοναράκης, Α. (1998). *Ανοικτή και Εξ' Αποστάσεως Εκπαίδευση Σχέσεις διδασκόντων-διδασκομένων*, Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Meriam, S. & Caffarella, R. (1991). *Learning in adulthood*, San Francisco: Jossey -Bass Inc.

Mezirow, J. (1991). *Transformative dimensions of adult learning*, San Francisco: Jossey -Bass Inc.

Rogers, A. (2002). *Η Εκπαίδευση Ενηλίκων*, Αθήνα: εκδ. Μεταίχμιο

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ**